

Зыгъэпсэфыгъо мафэхэр нахьыбэ шыгъэнхэм

Президентым тхъамэтагъор зыышы-
рихъэгъэ зэхэссыгьо УФ-м и Прави-
тельствэ тыгъуасэ илагъэм эпидемиоло-
гием ылъэнныкъокэ юфхэм язытет апэ-
щытегущыягъэх. УФ-м и Правительствэ
и Тхъаматэ игуадзэу Татьяна Голиковар
ащ къытегущыиээз, цыфэу узыр къын-
зэуалжэхэрэм япчъагъэ чэц-зымафэм
нэбгырэ мин 35-м зэрэкхэягъэр, ащ
къыхэкіэу медицинэ къулыкүум төгээ-
уагъэр нахыыбэ зэрэхъуугъэр къыуагъ.
Ащ къылкырыкызыз, мазэу тызхэтым
ыкъэм чынныогьум и 30-м къышынблан-

Гээ у къихъащ шэклоғу мазэм и 7-м нэс зыгтэпсэфигьо мафэ шыгтэнхэу, узым нахъ зызынишьомбгүрэ субъектэу юфхэр нахъ зыщидэйхэм къэклощ шэмбэтыйн, чъэпьюгъум и 23-м, зыгтэпсэфигьохэр рагъэжъэнхэу фитыныгъе ятыгъэнэу игьо ылъэгъуягъ. Зэхэт иммунитетыр нахъ зыщицыкхүм Адыгэир зэраащыири Татьяна Голиковам джащ фэдэу къыгуяагъ. Шъугу къэдгъэкыжын, аужыре уахътэм сымаджэхэм япчьягъэ зэрэхахъорэм ылкъ къиклэу республикэм ковиднэ сымэлжэхшэм Гъольып[э]у шы-

ДЫРИГЪЭШТАГЬ

УФ-м и Президентэу Владимир Путиним коронавирусыкэм лъэшэу зызэриушьомбгүрэм ыпкъ къикыкъэ шэкъогъу мазэу къэкъоцтыйн къыхиубытэрэ зыгъэпсэфыгъо мафэхэр нахыжъэу егъэжъэгъэнхэм ыкъи нахыбэ шыгъэнхэм дыригъэштагъ.

ръялэм щыхагъэхуагъ, чэф зыхэль ыкли цыфыбэ зыщызэрэугъоирэ лофтхъаб-зэхэр щагъэзыягъэх, узым зимыушом-бъунымкэ пешорыгъэшь лофеу зэрахъэхэрэр нахь щагъэлтэшыгъэх. Къи-хьашт тхъамафэм къышыублагъэу мэфэ 14-м къэлэеджаклохэр бжыххэ зыгъэпсе-фыгъом агъэтысыштых.

фы бол ат өзүлүсүштүүлүп, Владимир Путиним зәкәссыгып ыпекى Урысыем исубъект пәпчү, ары паклошь, ішкілб къэралхэм, ялофхэм язытет зы-зэрэцтигэлтөзагъяр къыхигтээшыэз, сымаджэхэм япчыагъя лъашеу зэрэхахъорам гумекъынгы кызыэритирэм ды-кин сиңтэ.

*дылІэхэрэм япчагъ зэрэх-
хъорэр къызэтедгъэуцон фае.
Сымэджэшхэм чынІэу яІэхэр
афэмыхъухэу, сымаджэхэм зы-
щяІээнхэ амыгъотэу къин дээд
хэт къэралыгъохэм тыгу
афэгъу, ац фэдэм тынэмисы-
ным тыпыльын фае, — къы-
Іягъ къэралыгъом илаша*

Дэсигто мафэу Татьяна Голиковам зигугуу кыышыгъэхэм Владимир Путиним адыригъэштагъ. Ахэр чьэпьюгъум и 23-м рагъэжкотоштхэмэ, хуауми и 30-м нэс лъагъэктотоштхэмэ ялофхэм язытет ельтыгъэу субъектхэм япащхэм раҳхуяшт. Адыгеим щыпсэухэрэм языгъэпсэфыгъо зырагъэжкэштыр чьэпьюгъум и 30-р ары.

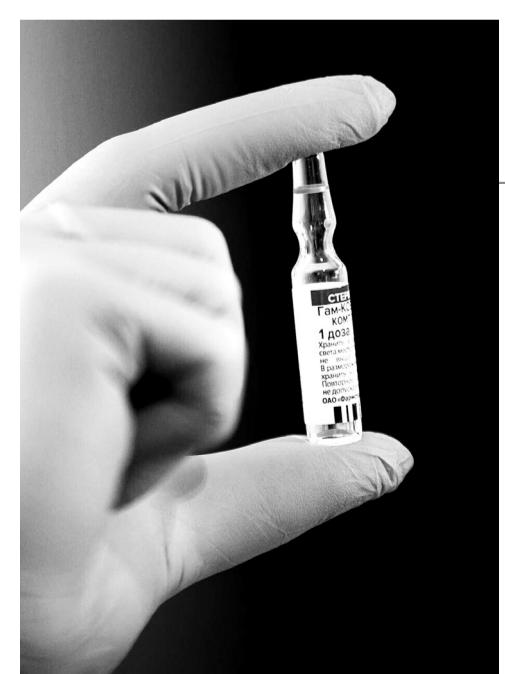
Узыр зэпамыхынымкі а ма лыш

Зэпахырэ узэу коронавирусым тишьольыр зызэрэшиушъомбгүрэм ыгъэгумэкыыхэрэм ашыц общественнэ ыкы медицинэ пэшборыгъэшь тофшэнэмкіэ Адыгэ республике Гупчэм иврач шъхьаIэу Мэт Заремэ. Медицинэ общественностым ыцIэкіэ цыфхэм аш зафегъазэ егъэзыгъэ тоф хэмийльэу, язехэшыкI кыхьаIэу коронавирусым пэуцужырэ вакцинэр зыхараагъельхъянэн.

— Мы уахътэм узым тыщызы-
ухъумэнэу къаугупшисыгъэ
закъор вакцинациер ары, — еIo
Мэт Заремэ. — Псауныгъэр зы-
ухъумэрэ санитарнэ шапхъэхэ-
ри вакцинацием иғъусэу дгъэ-

цэкІэнхэр зыщыдгъэгъупиэ хъү-
щтэп. Тэ тильтхъэкІэ тызфэ-
сакъыжымэ, тыкъэзыуцухъэ-
хэрэри ухъумагъ хъущтых.
Джасц фэд, бжыххэ лъэхъаным
тызыгъэгумэкІырэ пэтхъу-Іум-

хъур ыкIи гриппыр зыщыжъотым аш пэуцужсырэ вакцинэри зыхядгъэлтхан фае, ау хэльхьагъухэм азыфагу мээзэ *Пальц* кыыдэфэнэу ўчит.

Нэбгыри 5-мэ ящыIЭНЫГЪЭ ЗЫДИХЬЫГЬ

Чъэпьюгъу мазэм и 20-м иччэдьижь сыхьатыр 10-м ехъулэу оперативнэ штабын кыIЭКIЭХЬЭГЬЭ къэбарымкIЭ, Адыгеим зэпахырэ узхэмкIЭ исымэджэшхэм нэбгыритфымэ ящыIЭНЫГЪЭ щызэптугь.

Ахэр Мыеекъуап щыпсэущтыгъэ бзыльфыгъиту, Тэхъутэмькье районым щыщ зыбзыльфыгъ, Мыеекъопэ районым ыкIи Оренбург хэкум ащыш хульфыгъэх. Лабораторнэ улъэкIунхэм кызызэрагъэлъэгъуагъэмкIЭ, зэрыллыкIыгъэхэр зэпахырэ узыкIу COVID-19-р ары.

Зигугуу къэтшыгъэ уахътэм ехъулэу зэ-

пахырэ узэу коронавирусыр Адыгеим щыпсэурэ нэбгырэ 20833-мэ къахагъэшыгъ. Ахэм ащышэу нэбгырэ 2004-мэ язэх (чэц-зымафэм кыххэхъуагъэр нэбгырэ 67-рэ), хъужыгъэр нэбгырэ 18314-рэ (чэц-зымафэм хэхъуагъэр 30), зидунай зыхъожыгъэр — 515-рэ (чэц-зымафэм нэбгыри 5 хэхъуагъ).

Узыр зэпамыхынымкIЭ амалышу

(ИкIух.)

Республикэ санитарнэ врач шхъаэм кыдигъэкыгъэ унашьор игъо шыпкэутигушыгъэль ылъытагь. Сыда пломэ ащ ылъук зэхапшэу вакцинэр зыхъягъялхъэхэрэм япчьягъэ хэхъуагъ. Мэт Заремэ кызызериуагъэмкIЭ, джыри мы унашьор кыдэммыкIызэ медицинэ пешшорыгъэшь тофшIеннымкIЭ Гупчэм иофышIэхэм япроцент 55-м коронавирусым пеуцужы-

рэ прививкэр арагъэшыгъэу щытыгъ. А уахътэм проценти 5-мэ гриппым пеуцужырэр зыхальхъагъэу щытыти, мэфэ 30-м ежагъэх. Джы унашьор кызыдэкл ужыми яофышэхэм процент 15-мэ коронавирусым пеуцужырэ вакцинэр афашигъ.

Общественнэ ыкIи медицинэ пешшорыгъэшь тофшIеннымкIЭ Гупчэм иврач шхъаэл джыри зэ шъугу къегъэкыжы: «Маскэхэр жъугъэфедэх! Сымаджэм

ыкIи ащ кыпеккокырэм маскэр агульны энү ѿйт. Ар пытэу нэгум кIэльян ыкIи сыхьати 2 — 3-м кыкIоцI зэблъепхъузэ пшын фае. Благъэу цыфхэм шуаклэрымых. ІаплI яшумыщэkl, сэлам лэкIэ зэшъумых. Амал иIэмэ, унэм уисынэ нахь тэрээ. Жыы къабзэм мэхъанэ иI. Унэ клоцхэм бэрэ жыы къабзэ аргбэхъаныр дэгъу. Ащ вирусыр нахь макIэ ешы.

ІШШЫНЭ Сусан.

Адыгеим зеклоным ильэнныкъуакIЭ щыпхырашы

Федэшыныр зимыпшъэрыль лэжъапIэхэу Адыгеим ибюджет къикIырэ мыльку IэпыIэгъур зэнэкъокуукиэ кыдэзыхыгъэхэм шьольыр общественнэ зэхахьэу «Туристическая Адыгея» зыфиорэр ахэфагь. Лъэпкэ нэшанэ зиIэ ипроектэу «ХъекIапIэ адигэхэм адэжь» зыцIэм игъэцэкIэн пэуухъанэу сомэ миллионрэ мин 300-рэ кыфатIупщишт.

лажъэ. Адыгеим ащ зыщи-ушомбгыунымкIЭ амалышу иI. Республикаин кыххэхэрэм ичы-опс, икушххэхэрэм ядэхагъэ имызакьо, ильэпкэ культуры, ихаэз, ипщэрхъяаки, ипсэуки къуаджэхэм ящысэкIЭ ашлогъэшIэгъон, кыкIеупчIэх.

— Мыльку IэпыIэгъуо кыдэ-тхыгъэмкIЭ ылъэралашIэу зэдэлэхъэнигъэм къезэгъыщт уна-тхъохэр едгэдэжэштых. АхэмкI фэдэе тофшIакIэр кIэ, хэшшыкI фырляэн, щыгъозэнх фае. Еежхэр къалэм къаклохээ, е тэ тыкIозэ шэнгэхъэмкIЭ тадэгощэт. Нахышуум тэусэчт. Джаш фэдэу хъакIэхэм апэгъо-кынхэм пае ящыкIэгъэшт лъялъкэ шуашшэхэр, Iэмэ-псымэхэр афэтшэфыщых, — кыхе-гъэшты Уджыхуу Юныс.

Зэхэшаклохэм зэрэхъяахъэрэмкIЭ, ильэсым ыкIи нэс тофшIенры аублэшт. Апэрэ улъэ-клюгъор шекIогъум рахъухъэ. Зекло агентствэхэм ялъиклохэр ащ рагъблэгъэштых, зеклохэм республикэм зыщызыгъэпсэфы зышиоигъохэм къяжэшт зекло лъягъуакIу хъакIэхэр зэрашэн альэкъыщтым щагъэгъозэштых.

Ау кыххэгъэшыгъэн фае, къоджэ зеклоным ифедэ нахь пасэу кызыгыруюхи, игъэпсын зыгъэжэхъэу унэго шхъафхэри ѢыIех. Ахэм ащыш Мыеекъопэ районым ит пеуупIэу Шэнтыкю Ѣыпсэурэ Наталья Суворовар. Къоджэ зеклонир зыщы-зэхишэшт хапIэр кыщэфыгъэу джырэкIЭ зэтэргэгъэпсихъэ. Пчэн йыгыным, къоеихыным ар къешIакыгъэшт.

Фэдэ зекло шыкIэр Урысаем ишъольыр зэфшхъафхэм ащэ-

гэ къуаем фэшхъафэу Европэм щашырэ ѩхэкI къохъял зэфэшхъафхэр Наталья Суворам рехых. Францием, Италием, Швейцарием якъуаехэр ешых. АдыгеимкI Эхэр Наталье закъу.

— Адыгэ къе IашIор зы-шашырэм фэшхъафхэр шу щагъэлъэгъууий. Ары нахь мышшэми, ылъэралашIэу пчэнышэм адыгэ къуае хэсшшыкIу зэзгъэ-сагь, нэужум адрэмэ яшыкIэ зэзгъэшIагь. СэшIэ, адыгэ щэхэкIыр чэмшиг зыхахъирэ, ау къасло сшоигъор — пчэнышшэкIэ шыгъэри IашIу, шъабэ. Еплтырэмэ агу рехых. Адыгэ къуаеу згъэгъурэми хэубэн зэфэшхъафхэр хэсэльхъэх, — къело къошIе Наталья Суворовам.

Ильэс 11-кIэ узэкIэлбэжьэмэ, Адыгеим Ѣыпсэунэу кызыз-клюжым, къоеихыным зэште-

гъеу Наталье фрэжъэгъагь. Ау ильэсхэм адаклоу ар шу ылъэгъуэр тофхъуу ѢыкIи феджэжъигъ. Джы зэтригъэуцошт тофшIенэу къоджэ зеклоным къешIакыгъэштим ишлэнгэхъэмкI Эхэр ашыдэгощэн имурад.

— Садэж къекIошт зеклохэм пчэнхэр, ахэр зэрэсгэхъэр, къуаеу исххэрэр зэрязгэлъэгъуутым имызакьо, яшыкIи хэзгээлжэхээзэ сшынэу сифай. СшIэрэмкI шоигъоныгъэ зиIэхэм садэгощшууным синэсыгь. Къуаехэм яшыкIэ кызыз-клюжьи гъахъэ зышоигъо республикэми къикIынки хүн, — кыхе-гъэшты къошIе Наталья Суворовам.

Мыш фэдэ гухэлхэр зышигъэхэм яхьатыркIэ республикэм кыххэрэ зеклохэр зыхэдэнхэ альэкъыщт зыгъэ-

коронавирус : официальнэ къэбар

Нэбгырэ 20833-р республикэм имуниципальнэ пеуупIэхэм ат-гошагъэу:

- Мыеекъуапэ – 8398-рэ;
- Тэхъутэмькье районыр – 3136-рэ;
- Мыеекъопэ районыр – 2633-рэ;
- Красногвардейскэ районыр – 1487-рэ;
- Коцхъэблэ районыр – 1368-рэ;
- Джэдэжэ районыр – 1112-рэ;
- Теуцожь районыр – 1020-рэ;
- Адыгэкъалэ – 931-рэ;
- Шэуджэн районыр – 748-рэ.

Ясэнаущыгъэ гъунапкъэ илэп

Сэкъатныгъэ зилэ кэлэцыклюхэм ятворчествэ кызыщагъэльэгъорэ республикэ фестивалэу «Шаг навстречу» зыфиорэр джырэблагъэ АР-м и Къэралыгъо филармоние щыкуагь.

Мыр лъэпкъ проектхэу «Демография» ыкли «Десятилетия детства» зыфиохэрэм къадыхэлтыгтаа. Республиком икъалэ ыкли ирайонхэм къарыкыгъэ кэлэцыклю 43-рэ (ильэси 6-м кыщегъэжъагъэу 18-м нэс зыныбжъхэр) хэлжъагъэх.

Хабзэ зэрхъугъяа, ильэс къес мы йофтхъабзэр Адыгэ Республиком йофтшэнимкэ ыкли социальне хэхъонигъэмкэ и Министерствэ зэхещэ. Аш имурадыр — зипсаунгъэ амалхэр зэшыкъогъэ кэлэцыклюхэм ятворческэ амалхэр къагъэльэгъонхэр, джырэ Ѣылактэм зыкъыхагъотэнэр.

Мы фестивалыр мэфэки шылыкъэу хэлажъэхэрэм алтытэ ыкли яшылыкъэу зыфагъэхъазыры. Аш ишыхъатыгъ зипсаунгъэ пыч фэхъугъэ кэлэцыклюхэм ядуунэеплэйкэ кызышотыкыяа 16-ын эзэшысэхэр кызыэрхахылэгъэ къэгъэльэгъон гъэшлэгъонен фестивалыр рамыгъажъээзэ филармонилем кызыщэуахыгъэр. Сурэтхэр, дышъеидэхэр, Ѣыгъыжъехэм, хъэдэн шъабэм ахешыкыгъэ пкыгъохэр, пхъонтэжъые цыклюхэр къэзэрүгъийгъэхэм алъегъун амал ялагь.

Красногвардейскэ районым 16-ын эзэшысэхэр кызыэрхахылэгъэхэм. Дарина Андрющенкэм даплэм зыщегъасэ, шайкэлхэр зытырагъэуцорэ 16-ын эзэшысэхэр ыдыгъэх. Хы шхуантэм итеплэ дахэу сурэтхэр кыриолтыкыгъэ Даша Демьяниновам.

Нэүжүм фестивалым имэфэки

лахь аублагь. АР-м йофтшэнимкэ ыкли социальне хэхъонигъэмкэ иминистрэ игуадзэу Ирина Ширинам йофтхъабзэр кызызэуихызэ, кэлэцыклюхэм ягхэль чыжъэхэр къадэхъунхэмкэ фестивалым мэхъанэшзо зерилер кыхигъэшыгъ. Сэнаущыгъэу ахэлым осешу кыфишызэ, чанэу зыкъагъэльэгъонэу, творческэ гъэхъагъэхэр ашынхэу кэлэцыклюхэм ар къафэлэуагь.

— Ахэм зыфагъэу-
цуужсырэ мурадым къи-
ныгъохэр зэпачызэ зэрэ-
фактохэрэм лъйтэнэгъэ
афыуегъэши, — ело аш.
— Япсаунгъэ амалхэр
зэшыкъуагъэхми, мы
зэнэкъокъум кызыкъу-

Лэхэкэ афэлээкырэм
гъунапкъэ илэп. Творче-
ску илэпэсныгъэ куу
ахэлтыр кызыгъуахы.

Концерт программэр едзыг-
гъуищу зэтэутыгъагь: орэд
къэлоныр, музикальнэ 16-ын

Ильэс къес мы йофтхъабзэр Адыгэ Республиком йофтшэнимкэ ыкли социальне хэхъонигъэмкэ и Министерствэ зэхещэ. Аш имурадыр — зипсаунгъэ амалхэр зэшыкъогъэ кэлэцыклюхэм ятворческэ амалхэр къагъэльэгъонхэр, джырэ Ѣылактэм зыкъыхагъотэнэр.

псымэхэм къарагъэоныр ыкли къэшьоныр. Аш уасэ фэзышыгъэ жюриим юф ышлагь.

Республикэ зэнэкъокъум орэд къэлонимкэ апэрэ чыпээр кыдиҳыгъ Жэнэ Тамерлан (Адыгэгэкъалэ). Музикальнэ 16-ын псымэхэмкэ апэрэ хъугъэ Мыекъуапэ икупэ «Вдохновение» зыфиорэр. Къэшьонимкэ анах дэгьюо хахыгъ Шэуджэн районым къикыгъ Виктория Корчак. Нэбгырищу зисэннаущыгъэхэр джырэ 2022-рэ ильэсийм Санкт-Петербург Ѣылактэм Дунэе фестивалэу «Шаг навстречу» зыфиорэм Адыгэир кызыщагъэльэгъошт.

Теконыгъэ кыдэзыхыгъэхэм щитху тхылхэмрэ шүхъафтын лъаплэхэмрэ аратыгъэх. Хэлэжъагъэхэр теконыгъэ кыдэзыхыгъэхэр щитху тхылхэмкэ ыкли нэпэеплэ шүхъафтынхэмкэ агъегушуагъэх.

ІЭШҮҮНЭ Сусан.

Сурэтхэр іэшүүнэ Аслын тырихыгъэх.

ЛъЭПКЬ ШЭЖЬЫР, ТИГУМЭКЫГЬОХЭР

Нартхэм

Нарт пыннальэхэр аугъоихэ зэхьум, лыжъхэм кызэралотагъэмкэ, Пынщэ иджабгурэ бгышхъэ лъагэ, Дэнджыу бжъапэ, чыжэ-кэ къельагъоу, нарт Iалэдж иунэшхо теты-щыгъэ.

Тишэнныгъэлэж цэрийоу Хадэгъэлэ Аскэр итхыльбэу «Нартхэм» язырэм чынпайланэм щыхъула-щышигъэхэр игъеко-тигъэу дэтых. Ахэм сяджагъ, Iалэджыпшым икъебар дэхэкл-еу сицыгъуаз. Iалэдж ихаплэ зыдэштэй чынпайр сицэштэйгъэ, ау зыпарэки аш сицэхъягъэ. Пэмчыжъяу асфальт гьогушоу ебъукорэмкэ бэрэ аш си-блэкиу хуягъэ.

Адыгэ Республикаем и Къэралыгъо телерадиокомпаниеу «Адыгейим» тильэпкь ишэн-хабзэхэм афэгъехыгъэ фильмыилл тирихиинэу 2014-рэ ильэсэм Москва ихэбэз къулыкъушхээм унашо кыфашыгъагъ. Купеу тезыхыщтым сэри сицагъехъэ-тагъ. Тягэж пашэмэ агэ-псыштыгъэ бгыагъэхэм афэгъехъыгъэ апэрэ фильмыр Даур Хусен тирихиинэу фагъэзагъэти, тизэгъусеу Iалэджыпшым иунэ зыдэштэйгъэ чынпайм тицэддэйхыгъу ыкчи чынлэ пытэпIэжьыр. Пынщэ иджабгурэ нэпкь лъагэ тетэу къыхэдъэ-щыжыгъыгъ. Къутыржыу Гли-венкэм итемыркэ къыпышт шылыкъ. А чынпайм къохьаплэмкэ Гъобэкъуае зэрэпчыжъэр километриту.

Нарт Iалэджырэ ягуашэрэ

Iалэджыпшым ихаплэ фэгъехъягъэу тхыдэуатэм къауахъэхэр «Нартхэм» къахэтхы-кыгъяхъы ыкчи ашыгъуаз шүтшынэу тхылымэ зэрэдтэхагъэм фэдэу, ау хъарыф Iужкухэмкэ хэтыутыгъэх. Гүшчээм пае, я V-рэ томын зи № 415-рэ бжээдигъуу текстэу «Нарт Iалэджырэ ягуашэрэ» зыфиорэм мырэущтэу кыщено:

«Iалэдж яунэжкышико лъэгү хэпшыкынэу, къазшыр уц къытекIэжыгъэу, тянэжьы ыльэгъугъагъ.

Унэшкомрэ хъакIэщымрэ зэпчыжъагъэх.

Сэ 1947-рэ ильэсэм аш сицкыогъагъ, ау зи хэпшыкыжъ щыгъягъэп: урыс къутыр тетысхыаг; псэуплэхэр тырашхыагъ.

Iалэдж япсынекъечь слъэ-гъугъэ; бгыапэм фэдиз ильэ-гагъэу псыр къефэхымэ чым къытефэтыгъ.

Iалэджыпшым дэжь, Нарт

Хасэр щызэлукъеу хэбзагъэ.
Iалэджыпш лыи лушыгъ, шхъэкъефэ ин илагъ. Еж имызакъоу игуаши бзыльфыгъэ акылэу, Нарт ябын иофхэм игурышэ ахэлъэу щытагъ.

Мы тхыль дэдэм бжъэдигъуу текстэу зи № 417-у «Нарт Iалэдж иунэжъ» зыцээм итхагъ:

«Кызэралотэжъирэмдже, Iалэдж яунэж Рязансэмрэ Бжъэдигъуу станицэмрэ азы-фагоу, Къургыу тамэ тетыгъеу ары. Сэ унэжъ чланлэу зы-фалорэр слъэгъуагъ. Лъэшшуу инэу тлахыгъеу щыт. Кыблэм ыльэнныкъоклэ дэххаплэ ил, ашкэ уздаххэрэм ин дэдэу зи пхъэ-шхо горэ къыхэшти. Темырэм ыльэнныкъоклэ аш фэшхъаф еппльэгъулэрэп. А пхъэшхор Iалэджи иунэ пэуульшьаагъэр аарэу alo.

Iалэдж яунэ гъэпсыкъеу ила-гъэр гъэшэгъонэу щытагъ. Унэ фыжъ клахы дэдэу, «Тхэ щэл иклахыгъагъ (зы «Тхээр» джабгъу блыкъым щыублагъеу сэмэгу Iэхъомбэ цэрамылом нэсэу ары). Унэм кэсэнэу кэлтхэр зыфедагъэр: зэр цуимэ ашэ икүтагъ. Пэуульшьоу үульыр шы бгыэлбэм къесы-тагъ. Ихъэцуу тунэхэр пчэгъум фэдизагъ. Инуапчэ гъопльагъ, нэбгыре тлоокымэ Iуахытыгъ — рагъесэжыгъыгъ. Iакуандэм иппльэпэ ишэндакъеу унашхъэм хэшькыгъеу куогууиблы щы-пльэгъутыгъ».

ЗЭЛУКЛЭУ ЯАГЬ

Къургъо тамэ, Дэнджыу бжъа-пер, адыгэ чыгужьым итарихъ гупчэ шылыкъ (исторический центр Древней Черкесии). Ха-бзэм къыдигъекъигъэ джырэ географие картын узеплъикъе, Кавказым итемыр-къохьаплэ ыгузэгү шылыкъ. Координатхэр тетых: темырэмкэ ишьомбгыга-гъэр — 39°37'03", къохьаплэмкэ икхыагъа-гъэр — 44°55'-рэ.

Нартмэ ягупчагъэр аш икыблэ-къохьаплэмкэ метрэ шыитф фэдиз нылэп зэрэпчыжъэр. Ижъирэ зэмманхэм адыгэмэ а чынпайр кызэрэхагъешигъу-гъа-гъэр гъэшэгъонэу шылыкъ. Адыгэ чыгужьым игунаапкъэмэ къарыкъихъу хасэмэ къякулан-щыгъэхэм зэфэдиз чынналъе къакуущтыгъэ.

Iалэдж япсынекъечь слъэ-гъугъэ; бгыапэм фэдиз ильэ-гагъэу псыр къефэхымэ чым къытефэтыгъ.

Гъобэкъуа (Теуцожъхъаблэ) икъокыпIэкIэ тарихъ гупчэр километриту фэдиз-кэ пэчийжь.

Нарт пыннальэмэ зэрахэ-тымкэ, Iалэдж иунэ, Iалэджы-пшым ихаплэ, Нарт Хасэри, Ны Хасэри щызэфэсцыгъэх, Жыууклэ хасэри щызэрэгъои-штыгъэ. Нарт Жээмадыу тхамыкъеу лъэпкыр пчаягъэрэ хэзьышыжыгъе аухырэу жы-ууклэм ращэлэгъыгъагъ. Зыда-дээжыгъешигъыгъ мы пытэпIэжъым икхыаплэмкэ бгы зэндэ-куоу илэр арынкы мэхъу.

Ны Хасэр

Бжъэдигъуу текстэу зи № 419-рэ «Ны Хасэм» итхагъ: «Итэум нартхэм ныхасэ яз-тыгъ. А Ны Хасэм нью Iушхэр екIуалэтигъэх. Щылакъеу якла-лэмэ ялэн фаем, хабзэу бзы-пхъэу ялэн фаем тегууши-тагъэх, кло еж къаныбжым къальэгъу-гъэм, ауштагъэх, зэхахыжыгъэх тетэу. Аш фэдэх хасэм ныхжыхэм Iушы-гъэу щауагъэмэ ашыщэу бэ цыфхэмэ къахэнэжыгъэу ахэлъыр. Ны Хасэм унашьо ышыгъагъ аулагъ: имые хэти емынэцынэу, мыуучэу ымы-штэнэу, ныбэм илажэ Iо-тэжыгъошу — щэлэхэх пытэ ашыджа ахэлъынэу аштэгъагъ. Ны Хасэм итхамэтаагъэр Iалэдж ягуаш ары».

Бжъэдигъуу текстэу зи № 420-у «Нарт я Ны Хас» зы-хъэм кыщено:

«Нарт бзыльфыгъэмэ еж ягъом Ны Хас э Iалэдж яунэжъ, Iалэдж ягуаш э ифэло-фаши-хэлээ щашыгъыгъэу alo. Аш фэдэх Ны Хасэм зигугъу ща-

шыхэрэр, цыфхэмэ къэхъут-къэшэл щысэхэу къапыщыль-хэр аухэсхэу щытагъэу ти-жыямэ къалотэжытыгъ.

Нарт бзыльфыгъэмэ, Сэтэ-нэе-гуащэм фэдэу, луш блэ-кыгъэхэр ахэтагъыгъ. Ахэмэ аулагъэр адугэ орэдыхъжым къыхэнэжыгъыгъэр бэн фое, ау тэ къытлываIэссыжыгъэ шлэгъ щызэп.

Ны Хасэм Iуагъэу ышы-хэрэр... нартмэ язэманим, цыфхэр щэлэхэ адышигъи-нэу, мыкъодыжынэу орэдым хальхьэти, орэдыхо Iазэмэ къараагъэлжыти, ай тетэу цыфмэ къахахъэтигъ» ...

Аухырэ нартэу Уачэ Пакокъо Тэтэршоао къельэуухыгъагъа-хыядэ ригъэгъэтилэхыжынэу, ау чынпайр зыдэхэштэхам шымы-гууазэу зеупчым, «... о Пыши-щэ нэпкы тет унэшкор ары, — ыгуу къыригъэлэгъу-гъу-гъ. Къыригъэлэгъу-гъу унэр зы-дэштигъыгъэр джы Рэзанскэмрэ ГЭС-мрэ азыфагу Iошхъэхъурэшхоу иэр ары». «Нартхэр», я VI-рэ т. н. 256. Зэрэхъурэшхэмкэ, ар Iалэджыпшым ихэпIагъэр ары.

ПСЭУПIЭКIЭ ХАХЫГЬ

Къургъо тамэ, Пынщэ иджабгурэ нэпкь лъэгэ тешъор мыжъо лъэшэгъум икIеухым цыфхэм псеуплэмкэ хахыгъагъ. Археология сау-гъээхэе къызэралотэжырэм-кэ, темэнэр агъэгъушы зэхъум хуятуу горэу ратыкырэм иныжъ къупшхъэхэр къыщычагъэштигъагъ. Аш шхъэкъупшхъэхэр пытэпIэжъыгъ. Ашыгъум тхаматэм къупшхъэхэр елбэтэу чари-

тхъэльэуиплэр, нэмийкхэр. Iалэджыпшыр зыщысэуутигъэр ыкылэ пэблэгъэр археология сау-гъэтхэр Адыгейим иижье-тирихъе.

Джыдэдэм бгышхъэр губ-бъошху, жъоклып хъоо-пшау, Пынщэ икъокыпIэкIэ гъэзэ-гъэ нэпкь лъагэр къыхъэ, гүй шхъэндэ Iужкухэмкэ зэхэкы-хахыгъэху хъотэшхохэм зэпа-бзы. Лъэгунэм Пынщэ къы-хэчыре псыдэчэхэу Дэнджыу ихыалыгъуан бгышхъэр лъап-шъэм къеуцуалэштигъэ. Аш зыуицэти, зиуантэмэ, зи-шантIээз кэир зэлькүхьэти, темэн зэхэкыхъээгъэ Iужьум хэкоджышигъэ.

Псыхъожьыем Дэнджыу ыцла-гъами къашIэжырэп, чынпай-цаэмэ афэгъехыгъеу къыхау-тигъэмэ къахафэрэп. Псыдэ-чэхъим ыцэлэхэр бгышхъэр Дэнджыу бжъап фаусыгъ. Пынщэ иджабгурэ кэй зэнйибжыр темэнэтигъа, ары пы Дэнджээр зыхэкоджышигъэ. Темэнэр я XX-рэ лъэшэгъум ия 60-рэ ильсхэм агъэгъушыгъагъ ыкыл-пиндж щалэжышигъэ.

Пынщэ инэпкытуй лъэгунэр Къургъо мэз щыщэу къинагъэм зэльеубыты. Чыгышхъохэр хэ-тихъ, кыры. Гъобэкъое нэжъ-иujхъэм къызэралотэжырэм-кэ, темэнэр агъэгъушы зэхъум хуятуу горэу ратыкырэм иныжъ къупшхъэхэр къыщычагъэштигъагъ. Аш шхъэкъупшхъэхэр пытэпIэжъыгъ. Ашыгъум тхаматэм къупшхъэхэр елбэтэу чари-

Лъэпкъ шIэжъыр, тигумэкIыгъохэр

ЯХЭСЭГҮҮЧ

ЧыпIэр

Іалэдж ичыләкъ зыдәштыбы-
гъэр Белореченскэ районым
къохъапIэмкIэ ыгын. Адыгеимрэ
краимрэ ягурапкъеу Пышщэ
ипсыхъалыгъуанәкIэ рыкIорэм
зэрәпчыхъжъэр метрэ 500 фәдиз
ныIәп. Нарт чыләкъыр, ыпекIэ
къыззэрәтIуагъэу, Гъобэкъуае
зэрәпчыхъжъэр километриту
фәдиз ныIәп. Мыщ дәжым
къэIогъэн фае темэнүльгэгъе
льэгъуанэр гъобэкъое колхозым
заричыгъуяжъэр.

Нартхэм яятфэнэрэ том ла-лэджыпцым ихэплагъэм урьс күутыр джы кірысэу, лыжкхэм кыалотагъэу, зэрэдэтхагъэр шыыпкээ. Зы урам нахь мыхьурэ къутыржьыеу Гливенкэр икыыблэкіэ кыыпэус шыыпкь. Аш дэсхэм тызяупчым, нартмэ ягупчагъэр тыркумэ япытэпагъэу кыталаугь. Ау ар шыыпкъэм пэчыжк. Унагъохэр мыщ зыттысыгъэхэр Кавказ заом ыуж, арышь, мыщ имысыгъэхэм чынальэм итарихы икъэбари сыйдэуштэу ашэштэ?

Күтүрим икъяблекэ Белореченскэ электростанциер пэблаягь. Шхъэгуашэ кыхащыгъэ псынэршшэу, чыжъэу шьофымкэ къащаагъэу, зипсихэр Пыщышэ хэльэдэжхэрэм генераторхэм loof арагтьашшэ, ток къарагъеты.

Тарихъ саугъэт

Іалэджыпщым ихэпІагъэр археология ыкїи тарихъ саугъэт.

Іаләдҗыпшым иунә зыдәтү-
тъе хапір юшхъешко пләмым-
яшьоу шыгиттоу лъагезу чыоп-
сым ытъэпсыгъ. Пищәш иджа-
бгүуре бгышхъе хәушхъафы-
кыгъеу къыхәши: ыбгъухэр
зандәх, хъоу куушхокіе къэгъе-
тунаръ, ышхъашьо бгышхъи-
тумә агузэу иуфенагъеу зе-
ныбжъ; къокыпәмкіе гэзагъэр
нахъ шуамбгъ ыкіи нахъ лъаг;
къохъапәмкіе — нахъ лъхъанч.
Къургъо мәзы щыщәу къинегъе
чыгхәм псәупләжъыр къауху-
рәи. Хъамышхунтіеу къахекла-
гъехэр ятуматәкіе шыхъэнде
къызәрлыклохәп, ныбжышхо ялеу,
чыг гъумых. Бгым икъокыпә
зэндерыкъ, мәкъуплә, уц дә-
гъухэр къытекіе, шыхъэнде
лужъу куашхәр тетых.

Хапіэм ыткыціл қызыпілтой күтүрім ыщащхэм хәтиту шаләжъеу дэль. Ахэм къащычла жыукығъехэу мұыттә ыкін пәшшігъу гурыт культурәхем ахәхъэрә къошын къутафхәр хъоеу ахәлтих. Ижыкіл иләгъе дәхъепіл закъор ары джыри

кыяфнаңағыр, аш күкің үдекіленіп кын хазыр, дысәү гъепсыгъе. Тыңдерэ лъэнныкъокің укъиқытгъеми, нэмымкің дәхапілә фәбгъотыщтәп. Мыр пытәпілә-ухъумапіләу ағәспсыгъагъ. Дәхапіләм ылъапсә GPS-мкің координатәу иләхәр: къоқыпіләмкің икъыхъагъер — $44^{\circ}54'32,8''$, темырымкің ишъомбұгуагъер — $39^{\circ}38'04,1''$. Узәрәдахъеу: къо-

кыпзіләмкіә икіншіхъягъэр — 44°54'34,0', темырымкіә ишъом-бұуагъэр — 39°38'03,8'.
Пытәпіләжъыр къезыуцухъэрэ чыопсыр джыри Тхъэм къызәригъешшыгъ. Идәхагъәкіә чыопсым исаугъет шыыпкъ. Чыыгхэр цызәмә къачьыхъәх. Етани гъешіләткөңір — къеҳальәмрә хәтиттүмрә анәмыйл пытапіләм ықлоц зы уни, зы пкъеүи рағъезууагъәп. Ижыкіә изытетыгъэр Тхъэм къызәтиригъенагъ.

Іакуандэ-Дахэм псэлтыхъуабэ иIагъ

Хъишъэм зэрэхэтымкіе, мы чыпальэм хуугьэ-шлэгъабэ щыхуугь. Iалэджыптымрэ ишльхэгтүсэу Бэтынэрэ хасэмэ ятхээмтэштыгъех. Апхъу закъоу Iакуандэ-Дахэр нарт эпосын

къынхэфэрэ анахь пшъэшье да-
хэмэ ащыц, псэлтыхъубэ Къы-
фактощыгъэ: якъэлэпчэ дэ-
хъэгъу, шыхэр хэнэнкэ щына-
гъоу, псынж куо зэхаутыхъэ-
гъагь. Пшъашьэм епсэлтыхъо-
гъагьэх Шэбатныкъорэ Саусэ-
рыкъорэ Ыалэджыгщым шъяхакло
зарехым, пщым ичылэ дэсхэр
къыдамыгъэкыихэу даубытэгъа-
гъэх.

Саусэрыкъо бгышхъэм течуци, Шэбатныкъо лъэгуанэм иуцогъагъ. Іалэджыпщыр шъэфэу Лъэпшь дэжь клыу щэмью-хъуиту къыригъэшыгъагъ, аукъэкложызэ шым къыридзыхи, щэбзащэмэ язырэр зэпикы-гъагъ. Къэнагъэмкэл клэй лъапэм щытыгъэ Шэбатныкъо үүкынгъагъ. Джыдэдэм пыталиэм узэрэдахъэс сэмегубгумкээ чыгышхомэ ачилэгт йошхъэз закъо ачилэт, арынки хүун Шэбатныкъо лыххужьым икъэ. Къутырым дэсхэм ащ ышхъашъо зэльигбгъеу якъэхальэ ашыгъ. Хъадэхэр зычайхъажынхэ ащ къыфэнагъэпшь, джы Іалэджыпщым ихэплагъэр къэхальэ ашын ягухэль. Тягэжь плашьэмэ яхэсищ зыщыизэфэ-сыщтыгъэр, тильэпкъ исаугьет шхъхаэл къутырым дэсхэм хъедэгъэтыльыпшээ зашыкэл, адигэу дунаим тетхэмкэл сыйд тыосэжь?!

Тильэпкъ ылэжьыгъэу тиэрэзээ
зэкіе пхъэтепэмыхъ тшызээ
нэмыкі лъепкъхэм ащыхэм
тичыгуи, тишъуаши, тиаши,
нарт хышъэри, шхыныгъюу ти
їэмэ анэсүйжэу мышъяхыхъэу
зыпатхагъэх, тиуашъхъэхэм
узэнэцыжын къачламынэу
ахъунклагъэх. Зэгорэм титарихъ
тытежкугъэгүшүү!! Икъунба ты-
зэрэзэралхуугъэр??

Лъэпшь икЫщ льачI

Пытеплэжъым щебгъажъеу. Пышшэ икілэй уитэу къохьаплэм-кіэ километрито узыкокіэ. Гъобекъуае пэчынатлэу нэпкы джабгъум чырбыш-гъекътэпэ заводыжъ тет. Мы чыпілэм Лъэпшь икіыш щытыгъеу къаз-лотэжъы. Джырэ Гъобекъуае пэчынэтлэ псырыкі нэпкыры ары кыщыр зыдэштыгъэр «Лъэпшь икіыш лъач!» алооза а чыпілэм еджәх. Нэмыйкіхэуи кы-щыр зыдэштыштыгъеу къэ-бархәм тихэку ичыпілэ зытущы ацэ къашарало: Едэпсыкъуай. Пэнэжъыкъуай.

Зэрэхъурэмкіэ, Ыалэджыгщыр кышшэу зыдэкіогъагъэр чыжъа-гъэп, ау Күргъо мэзэу зыхэ-кыгъагъэр джырэм елтытыгъэ-мэ, лъэшшэу кырышхощтыгъе.

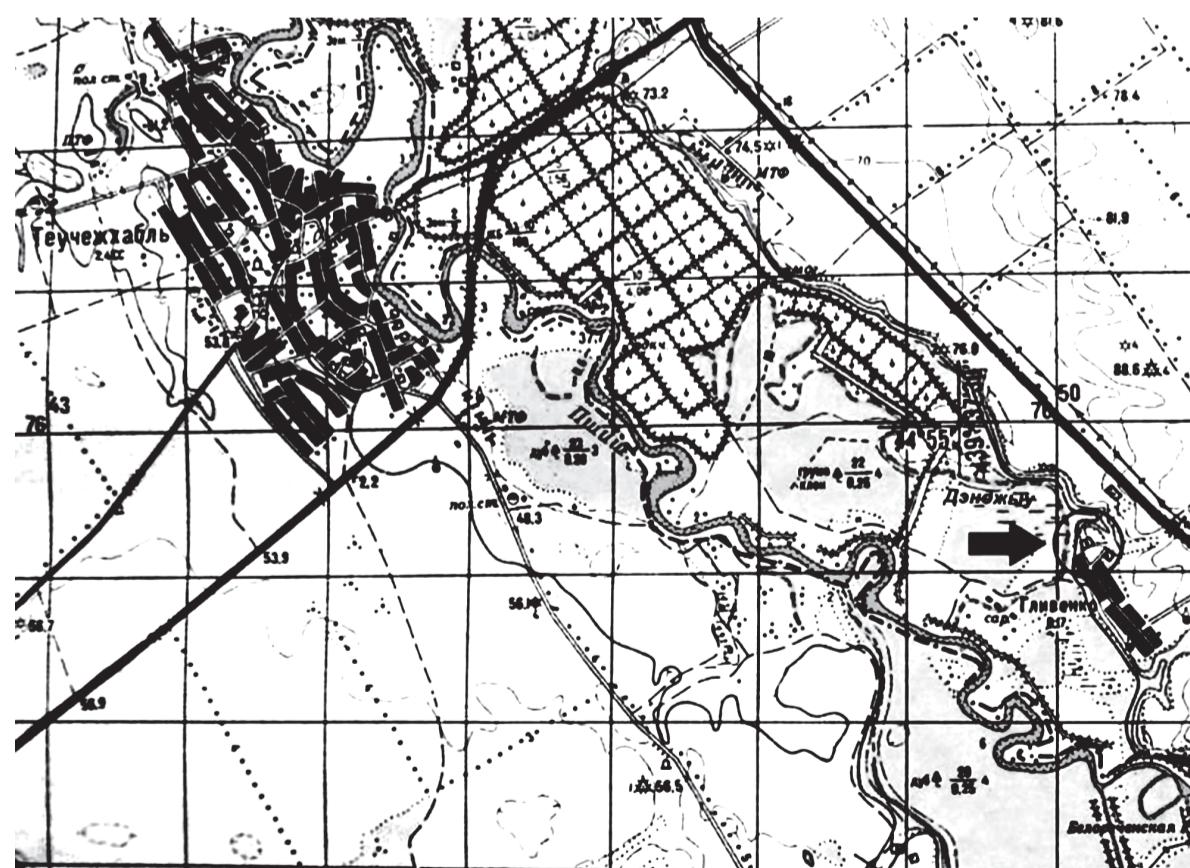
Нарт пшыналъэхэр апэ зэхэзылхьа- гъэхэр адыгэх

Темыр Кавказым ис лъэпкъхэм Нарт эпосыр яунаеу, апэ зэхалхъагъеу алтытэ, ау ар къагъэшьыпкъэнэу йаубытыпэ ашын зэрямылээ, зыпратхэ. Фэшьхъаф лъэпкъмэ ялъитыгъэмэ, тэ нарт чыпилэхэр зыдещылэхэмрэ лыхъужжъхэм ацлахэмрэ гъэнэфагъеу тэшлэх. Типщи нальэмэ ахэт нарт лыхъужжъхэм зэряджэхэрэр адигацлэх, ямэхъанэхэмкэ адигэ гүшүлэх. Эпосыр лъэнныкубаж-кэ тильэпкъ зэрепхыгъэр пышналь эхэм дэгүй шыныкъеу къахэцы. Къэбаруатэмэ хъугуяшлагъэхэр зыщыхъугъэхэр гъэнэфагъеу къагъэльэгъуагъ, чыпилэмэ ацлахэр къаралуягъэх, лыхъужжъхэр зычилэль йашхъэхэр зыдещытхэр тагъешлэжьыгъэх.

Нартхэм япхыгъэ археологии
сауѓгээтхэр адыгэ чыгужьым
ильзэнкүубамэ аашигэх. Пышы-
щэ инэпкыиту атетхэр пчыагъэ
мэхъу. Ахэм аашигхэр картыим
төлжинччагъах.

Ижыкіе адыгэмэ чынелъэшхо аубытыштыгъэ. Джырэ Адыгейм кыргъэгъунэрэр, ащ елтыгъэмэ, мәкәжый. Кавказ заом ыпекіе, я XVIII-рәләштәгъум, Черкесием игъунапкъәхэр Темэн хыгъэхунэньюко (Таманский полуостров) кыштегъәжъау Къалмыкым, Дағыстан, Чәчәным, Ингушетием, Осетием анэсыштыгъәх, къыбләмкіе Абхазым еоләжыштыгъэх. Зәо мәхъаджәм тиљәпкъ ыужъгъәйи, заштәм, тичыгуо аунәкъыгъәхәм нәмымкілъепкъәхэр къарытыйсхъаҗъәх. Ащ ыпкъ къикіе нартхәм ячыплагъәхэр, саугъетхәр тиреспубликә кыргъэгъунэрә чыгухәм арымбытыжы хъугъәх. Ахәм ащищхәр джырэ Краснодар краим къинагъәх. Тиљәпкъкіе анах мәхъанә шъхъаә зиләу ахәм къахәбгъәшын фаехэр һаләджыпщым икъуаджэрә пытепләжъымрә. Мыхэр Адыгейм иижъырә тарих гупчә шъыпкъәх, хәсицүр щызәфәссыштыгъәх. Адыгәхәм ахәм якъәбархәр ялгашәма тишоригъу.

хэр яди ышагчээ гашой бу.
Лъялкъ зэфэсийн пэштгээү
дгэеун эфиржыгьын нарт цэ-
рэрийхэд щыгсэуцтгэх, хъу-
гъэ-шлэгъабэ епхыгь, арышь, ар
зыдэштлийн хэушхъяа фыкыгъэу,
ильткотыгъэу утегущын ыкки
шыгхэм ялгъяашэн фая.

Нарт чыпIэхэр: 1. Иалэджыптым ихапI. Ижсырэ Черкесием игупчэу нартхэм яхсэ зэфэсынIагъэр. 2. Кьюшко дэкIыгъор. 3. Лъепиш икIыщ лъачI. 4. Бгъебзыу зыкъосыгъэр. 5. Нарт Лъэгүц-ЖакIэм ыкъуибл яIуашъхъэхэр. 6. НэкушиIой иIуашъхь. 7. Хъудымыжь шуджыпI. 8. Дзэгъащэ зытесыгъэр. 9. ШыкIэкл иIуашъхь. 10. БэукI иIуашъхь. 11. Лъэгүц-ЖакIэм ичылэ зыдэицысыгъэр. 12. Асрал иIуашъхь. 13. Хъудымыжь игъукIэнIэ чыпI.

Адыгеир нахъ дэгъоу ягъэштэгъэним тегъэпсыхъагъ

Адыгейм шъолыр гъэорыштэнимкэ и Гупчэ кыгъэхъазырыгъэ проектэу «Адыгеир, къушхъэхэр къэджэх» зыфиорэм игъэцэктэн ра-гъэжъагъ.

Адыгейм икултурнэ кіэн изэгъэшэн, тарихым, чыюпсым, шэжьым, нэмымкі лъэнүкъохеми ясаугъэтхэр зыщыпльэгъущтхэ интерактивнэ картэм изэхгэйцион, республикэм ибаинигъэ аш щыпсухэрэри, зекло къаклохэрэри нэуасэ фэшыгъэнхэр проектым имурад шхъа.

Культурнэ кіэнэти тиэм щыгъэтухъа (регистрации ашыгъэр) объект 400-м ехъу. Проектым къизэрэдилъытэрэмкэ, районхэмрэ тикъэлэ гупчэрэ нахъ мэхъанэ зилемхеу объекты 5-м къицегъяжъагъеу 10-м нэс къашыхагъэштых. Ахэм къэбарэу апъльхэр къаулюххеу, етанэ къызагъэшылткъэххэкі, код зэфшхъаффэр зэккэми афашиштых.

Къэлэ муниципалитетым ир-естрэ апэу хагъэхъащхэр Мые-куапэ къышыхахырэ объектхэр ары, нэужым «Адыгеир, къушхъэхэр къэджэх» зыфиорэм проектым исайт ахэррагъэхъащтых, районхэм ашыгъэ чыпэштэгъонхэм чэзыур анэсигт.

Объектхэм зэккэми якъэхъу-кіэ зытхъэгъэ табличкэхэр

атегъепкіэгъэштых. Ахэм яшуагъекіе республикэм щыпсухэрэм, хакіеу къитхахъэхэрэм икъеухъумэнрэ игъэфедэнрекіе и Гээорышланлэ испашу Цыптынэ Рустем. — Урамхэм, унхэм, саугъэтхэм, тарихым исаугъэт чыпэхэм апъльэгъэшт табличкэхэм къаутащхэрэм джы Интернетымкэ

хэр зерапагъоххэрэр специалистхэм игъэклотыгъеу мы лъэхъаным зэрагъаш. Джащ фэдэу Адыгейм шъолыр гъэорыштэнимкэ и Гупчэ испаше мы проектыр гъэцкялагъэ зэрхъущтим тегъэпсыхъагъеу ведомстве зэфшхъаффхэм ятхъа-

матхэм зэдэгущиэгъухэр, зээгъыныгъэхэр адешых.

«Лъэпкъ культурэ кіэнэ Адыгейм илэр цыфыбэм ашлэнэу амал тиэ зэрхъущтим, аш щыкіэ-еклонлакхэр къизэрэфыхахъущтхэм сэгъэгушо, — къиуагъ Адыгэ Республика мкультурнэ кіэнэу илэр икъеухъумэнрэ игъэфедэнрекіе и Гээорышланлэ испашу Цыптынэ Рустем. — Урамхэм, унхэм, саугъэтхэм, тарихым исаугъэт чыпэхэм апъльэгъэшт табличкэхэм къаутащхэрэм джы Интернетымкэ

ыкчи социальнэ хъытыумкэ уяджэн пъяэлынэу агъэпсыщт».

Бэмштэу Мые-куапэ Урысаем и Лыхъужъэу Владислав Долониним икултурэ кыншызэуахыгъ. Ар ящэнэрэ къэлэ еджаплэу ежыр зыщеджагъэм ишагу зыщагъэуцугъэр. В. Долонинир 1995-рэ ильэсийн апэрэ чечэн заом хэлэжъагъ.

Къалэу Грознэр къиуухумагъ, дзэклопхэм ялаштуу унэ зэтхэм ячыунхэм ачлашхъэгъэ нэбгыри 100-м ехъу шхъафит ашыжыгы. Боевикхэм яжальмыгъэ къагъэльягу гъэри ашыгъэхэм апеклэ сабыйхэр, нэж-лужхэр, бзыльфыгъэхэр къырагъэуцогъягъэх. Ильэс 26-рэ нахъ зымыгъэштэгъе Владислав цыфхэр чыунэм къычашыжхээ къаукигъ.

Саугъетыр зыщагъэуцугъэ мафэм Адыгейм и Лыхъужъэу Къумпиль Мурат цыфхэм ашыкъэ кыншыгъыгъэгъягъ. Еджаклохэм афэгъэзагъэу къытоогъагъэ тхамыклагъорэ укылээрэ ифэрэ цыфхэм пае плэс птыныр зынахъ лыгъэшхо къэмыхъужыкын зеклаклэу зэрэштыр. «Владислав фэдэ цыфхэр щысэу тиэштых, тыгу иль зэпшытых, хэгъэгур, цыфхэр шу тъэгъунхэмкэ цыф напэр агъэдахэу саугъэтхэу къытхэштых».

Проектым къидилъытэшт объектхэу исайт ригъэхъащхэм В. Долониним ибюст ахэтишт. Кодэу «1-р» аш фаусыщт.

Зеклонир зикласэу Адыгейм, Краснодар ыкчи Ставрополь крайхэм, нэмымкі шъолырхэм къаклохэрэмрэ ашыпсэухэрэмрэ языгъэпсэфыгъо уахтэ щынэгъончэу зэхэштэгъэним ыкчи япсауныгъэ къизэтегъэгъэним апае шэпхэ гъэнэфагъэхэу зишуагъэ къэклоштхэр къыхынхэу Урысие Федерацаем и Правительствэ Ростуризмэм унашю фишыгъ.

Правительствэм ипресс-куулыкъу къызэриорэмкэ, шапхъэхэр тызхэт мазэм ыкіэм нэс агъэхъазырынхэ фае. Шапхъэу агъэнэфэштхэр лъэпкъ

стандартизацием и Программэ 2022-рэ ильэсийн аштэштим хагъэхъащтых. Ахэр зеклонир шуагъэ къыхъэу зыщызэхъэштэгъэ къэралыгъохэм агъэфедэ-

рэ шыкіэ-шапхъэхэм атэхыгъэху, чыпэхэм атэгъэпсыхъа-гъэху щытынхэ фае.

Мы юфыгъом фэгъэхъыгъеу вице-премьерэу Дмитрий Чернышенкэм ишлөшхэр къиуагъягъ. «Зыгъэпсэфаклохэм япчагъэ илэр къэс къызэрэхахъорэр къыдэлтэйтээзэ, узьызеклонкіэ щынэжо чыпэхэр зашыгъэпсэфын тегъэпсыхъагъэху гъэпсыгъэныр Правительствэм мэхъэнэ ин зиэ юфыгъохэм ахэлтийтэ».

Адыгейм зекло къаклохэрэм япсауныгъэ къамыухумэу щытэп. Къаклохэрэр сид фэдэ чыпэ щыгъэхэм къэсиймэджагъэхэм, іэпилэгъу ящиагъэхэм, псынкіэу альзэсих. Адыгейм ильхъоокло-къэгъэнэжкло купхэм зэпымьюу чэши мафию ашэ.

Ростуризмэм итхаматэу

нахъ зэрэтиригъэтиштыр З. Догузовам Адыгэ Республика м зеклон юфхэмкэ илэр къэс хэхъоныгъэ зэришырэм угъэрэзэнэу зэрэштыр, зеклохэм япсауныгъэ къызэрэзэтирагъэнэштим ренэу зэрэлъылгъэхэрэр къыхигъэштыгъ.

Тапкіэ Кавказым щыгэ шьолырхэм зеклоным зырагъэу-шьомбгъуным хабзэм ынаэ

нахъ зэрэтиригъэтиштыр З. Догузовам къиуагъ. Ежь зипэшэ ведомствэр мы юфыгъом игъэцэктэн хэлэжъэштхэм апэ зэритыштыри къыхигъэштыгъ.

Адыгэ Республика м зеклонирэ зыгъэпсэфыгъэхэмрекіе и Комитет іэпилэгъу къыфхэшт чыпэ ведомствэхэм ячыагы къыххэшт.

Нэклубъор зыгъэхъазырыгъэр ШАУКЬО Аслынгуаш.

Урыс тхаклоу, драматургэу, пшысэйуатэу Е. Л. Шварц къызыыхъугъэр ильэси 125-рэ мэхъу

Къыблэ къалэу гум икласэр

Сабынгъом, къэлэгъум хэтрэ цыфи бэрэ гупшигээжы, сида помэ а уахътэр къэбзагъэм, хыягъэм, хъалэлыгъэм, зэфагъэм, ныбджэгъу шыпкъагъэм, апэрэ шуульэгъум япхыгъ. Анахь чыпэ дахэу, лъэнкъуабэкъе осэнчъеу тхакломкъе хъугъэ къыблэ къэлэ ныбжыкъеу Е. Л. Шварц ыгу къинагъэр.

хэм итхыгъэ-дневникхэм чыпэ ашигъотыгъ.

Шварцхэм яунагъо апэу Мыеекъуапэ къызэком уцуулэ-псэүпэ фэхъугъагъэр И. В. Завершинскэм ихъакъэшэу гупчэ бэдзэр-щтыгъэм (джы Зэкъошныгъэм игупчэ зыдэшыиэр) печынатэу щытыгъэр ары, етланэ 5 гьогогу фэтэрхэр щыззблахъугъех. Мыеекъуапэ 1913-рэ ильэсэм нэс ёыспсэугъех.

Мыеекъуапэ ишыиэкъе-псэукъе Шварцхэр псынкъеу хэзэгъагъех, интелигентием щыш хъугъех, къалэм ишыиакъе хэууагъех. Икъэлэцыкъуагъом къыщегъэжъагъеу Шварц тхыльтыр ныбджэгъу фэхъугъагъ. Ыныбжь нахь зекъум, классическэ урыс литературэмкъе зигъээгъагъ. 1905-рэ ильэсэм игъатхэ Евгений Шварц ушэтынхэр ытыхи, реальнэ училищим иухъазырын класс чэхъагъ, дэгъо Ѣеджагъ, а ильэсхэр зыфдагъэхэр идневникхэм къащитхыгъыгъ.

Евгений Шварц 1913-рэ ильэсэм Мыеекъуапэ дэкъыгъыгъагъ, еджакло Москва къуагъе, ильэснэкою Московскэ къэлэ народнэ университетым ыкии аш ыуужыкъе Московскэ университетийн иоридническэ факультет ашдажагъ, а ыгукъе а сэнхъатхэр ыштэштэгъэхэп. Ильэсито университетым зыщеджэм, а еджапэри къыбгыни, Е. Шварц

театрэ искуствэмкъе зигъээн унашьо ышыгъ.

Шварц итворческэ щыиэнгъе 1919-рэ ильэсэм къыщежъе, къалэу Ростов итеатрэ иактер мэхъу. Драматург хъущт тхэкло ныбжыкъе-литературнэ опыт дэгъу журналхэу, гъээстхэу тоф зышишэнэу хъугъэхэм мы ильэс зытшущим ашигъотыгъ. Иапэрэ пшысэу «Рассказ старой балалайки» зыфилоу къэлэцыкъухэм апаэр 1924-рэ ильэсэм къыдэгъыгъ, аш пыдзагъеу къэлэцыкъу тхыльхэр сурэтхэмкъе гъээлээрэлгъагъеу «Советские ребята», «Октябрята», «Еж» и «Чиж») къыдэгээхъих, къэлэцыкъу тхэкъуацээр илэ мэхъу.

Бзэдээгому и 1-м, 1934-рэ ильэсэм щеэжъагъеу Е. Л. Шварц СССР-м итхаклохэм я Союз аштэгъагъ. Мы ильэсхэм хэвшыиакъеу тхаклом тофышишо ешэ, къэлэцыкъухэм ыкии инхэм апаэр матхэ. Авторым анахъеу щытхъур къыфэзыхыгъэхэр Г. Андерсон ыкии Ш. Перро ясюжетхэр зыщигъэфедагъэхэр ары – «Принцесса и свинопас» (ятыонэрэу къызыдэгъыжым «Голый король» ыцлагъэр), «Красная шапочка», «Снежная королева», нэмыхъихэри.

Хэгъэгү зэошном ильэхъан ипсаунгыгъ ээрэдном къыхъакъеу ополчением хатхагъэп, ауми, еже зэрэфэлтэгъеу цыиф зээлүкъе-

зэххэхъапэхэм къащегушилэ, сценкэхэр ыкии пьесэхэр етхых.

1941-рэ ильэсэм Ленинград дэт комедием итеатрэ «Под липами Берлина» ылоу Е. Шварц (М. Зощенкэр игусэу) ытхыгъэр къыщагъэльэгъуагъ. Тыгъэзэм, 1941-рэ ильэсэм Евгений ишхъэгъусэ ыгыгъо (фронтыр къэлэгъуатэ зэххум) къалэу Киров агъэкошыгъ, а лъэхъаным амал зэрэцмыилэ къыхэкъеу Шварц идневникхэр еж-ежырэу ыгъэстygъэх.

Етупыгъеу матхэ, пшысэу «Одна ночь» ыкии «Далекий край» къыдэхъих. 1944-рэ ильэсэм жъоныгъуакъе тэтрээс игусэу Москва къэлэхъыгъ.

1947-рэ ильэсэм Е. Шварц иценариекъе фильмы «Золушка», ильэс 10 аш тешлагъеу «Дон Кихот», нэмыхъихэри тырахыгъэх.

Зэо лъэхъаным Е. Шварц

Киров щыиэу дневник тхынным

пидзэжы, щэлэфэ ахэр ытхыгъэх.

Ишыиэнгъе къыблэ къалэу,

зыфдэ щымыиэ Мыеекъуапэ

пытэу къызэрэхэнагъэр ит-

хыгъэхэм дэгъоу къыраотыкъы.

Иаужырэ ильэсхэм Е. Л.

Шварц хыыльеу сымэджагъ.

Щылэ мазэм и 15-м, 1958-рэ

ильэсэм Ленинград щыллагъ

ыкии Богословске къэхалъэм

шагъэтэлтийгъыгъ.

Зэлъашэрэ урыс тхаклом,

сценарист-драматургым, пшысэйуатэ ишэжкъ агъэльапэхэм къыблэ къэлэ цыиклур тхыгъэхэмкъе цэрило зышыгъе Евгений Шварц ишэжкъ амьжьобгуу Алексеевска реальна училищыгъэш (джы гимназиу N 5-р) иунэ дэпкъ къыщизэуахыгъ. Тхаклор 1905 – 1913-рэ ильэсхэм зыщеджагъэм ыкии урамэу Победэм тет унэу N 19-м, яунагъокъе 1906 – 1913-рэ ильэсхэм зыщыпсэугъэхэм шэжкъ пхэмбгъухэр атырагъэуацагъэх.

Щылэ мазэм, 2020-рэ ильэсэм Мыеекъуапэ икъэлэ парк пшысэ арт-объектэу «Туфелька Золушки» зыфиорэр къыщизэуахыгъ. Аш ыльялпэ тетхагъ: «Евгению Шварцу, сказочнику и сценаристу», нэмыхъихэри – фильмэ «Золушкэм» къыхэхыгъе Королым къыорэр: «Когда-нибудь спросят: а что ты можешь, так сказать, предъявить? И никакие связи не помогут тебе сделать ножку маленькой, душу – большой, а сердце – справедливым».

Мыеекъуапэ щыпсэухэрэр рэгушхох Адыгэим икъэлэ шъхалэ ыцэлэ фэсакъеу, ильялпэ игупшигэ щызгъэшшогъе тхэкло—драматургэу, пшысэуатэ ыкии сценаристэу Евгений Шварц.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Искусствэр — тибаиныгъ

Пуныгъэм иамалышу

Урысыем и Къыблэ шъолыр искусствэхэмкъе икъэлэгъаджэхэм язэнэкъокъу Краснодар щыкъуагъ.

Адыгэ Республикаем искуствэхэмкъе икъэлэцыкъу еджапэу Лъэцэрькъо Кимэ ыцэ зыхырэм икъэлэгъаджэу, лъэпкъ илпэлэсэу Абрэдж Гошэфыж зэлүкъеу хэм ахэлэгъагъ.

Бгъэфедэн плъэкъыщт искуствэм икъэгъэльгъон, Ӏэнэ хураем, лъэпкъ искуствэм ихэхъоныгъэхэм, фэшхъафхэм афэгъэхъыгъе зэлүкъэгъухэр гъэшгъонэу зэхашагъэху Абрэдж Гошэфыж ельйтэ.

Къырым, Ростов хэкум, Краснодар краим, Адыгэим, нэмыхъихэри якъэлэгъаджэхэм искуствэм ехъылэгъе тофыгъохэм ялэпэлэсэнгыгъе къыщагъэльэгъуагъ.

Урысыем щыкъорэ зэнэкъокъум ишьолыр зэхашагъу Краснодар щыззэхашагъэм Абрэдж Гошэфыж Диплом къыщыфа гъэшьошагъ.

— Къэлэгъаджэхэр яшэнгъэхэмкъе, опытэу яшэнгъэхэмкъе зэхъюжыгъэх, — къытиуагъ Адыгэ Республикаем искуствэхэмкъе икъэлэцыкъу еджапэу Лъэцэрькъо Кимэ ыцэ зыхырэм ипашэу Анзорыкъо Марзет. — **Лъэпкъ искуствэм нахь фэщагъэхэр икъэлэцыкъуагъэр илгъэнхэмкъе аш фэдэ зэнэкъокъу-зэхашагъэхэр тищылагъэх.**

САХЬИДЭКЪО Нурий.

Сурэтным итхэр: зэнэкъокъум чанэу хэлэжьагъэхэр.

Гандбол

«Звезда-2-р» нахь лъэш

«АГУ-Адыиф-2» Мыекъуапэ — «Звезда-2»
Звенигород — 25:33 (15:16).
Чьэпьюгъум и 16-м Мыекъуапэ щызэлукагъэх.

Тиешлахъэу къэлапчъэм іэ-
гуаор дэзыдзагъэхэр: Гильфа-
нова — 7, Морозова — 5,
Къэбж — 4, Коваленко — 4,
Добарджич — 3, Будкова — 1,
Белозерова — 1.

Къэлэпчъэтуыр — Черни-
цова.

Ятлонэрэ зэлукэгъур

«АГУ-Адыиф-2» — «Звезда-2»
— 22:27 (9:12).
Чьэпьюгъум и 17-м Мые-
къуапэ щешлагъэх.

Къэлапчъэм іэгуаор дэзы-
дзагъэхэр: Къэбж — 8, Моро-
зова — 7, Добарджич — 4,
Коваленко — 2, Гильфанова — 1.

Апшъэрэ купым хэт гандбол
командэ пэпчь ешэгъуи 10 илагь.

Футбол

Нахышум тежэшт

Ятлонэрэ купым хэт футбол командэхэм чьэ-
пьюгъум и 17 — 18-м я 14-рэ ешэгъухэр
ялагъэх.

Ешэгъухэр

«Ротор-2» — «Легион» —
1:0, СКА — «Ессентуки»
— 1:0, «Форте» — «Спар-
так» — 0:0, «Динамо»
Мх — «Мэшыкъу» — 2:1,
«Кубань-Холдинг» —
«Чайка» — 0:1, «Динамо»
Ст — «Черноморец» —
1:1, «Алания-2» —
«Анжи» — 1:3, «Туапсе»
— «Биолог» — 1:3.

Мыекъопэ «Зэкъошныгъэм»
ешэгъу илагъэп.

Я 15-рэ зэлукэгъухэр

22.10
«Ессентуки» — «Динамо» Ст
23.10
«Легион» — «Туапсе»

ЧыпIэхэр

1. ЦСКА-2 — 18
2. «Ростов-Дон-2» — 16
3. «Лада-2» — 16
4. «Астраханочка-2» — 15
5. «Звезда-2» — 13
6. «Динамо-2» — 12
7. «Кубань-2» — 11
8. «Ставрополь-
СУОР» — 9
9. «АГУ-Адыиф-2» — 5
10. «Университет-2» — 2
11. «Алиса-2» — 2
12. «Луч-2» — 1.

Шэкюгъум и 6 — 7-м «АГУ-
Адыиф-2-р» «Динамо-2-м» Мые-
къуапэ щызуукэшт.

«Биолог» — СКА

«Чайка» — «Форте»
«Зэкъошныгъ» — «Алания-2»
«Мэшыкъу» — «Ротор-2»
24.10

«Анжи» — «Кубань-Х.»
«Спартак» — «Динамо» Мх

Зэтэгъашэх

Футбол клуб пэпчь ешэгъу 13
илагь. ЧыпIэу зыдэштыхэр, очко
пчагъэу яэр зэтэгъашэх.

1. СКА — 34
2. «Чайка» — 31
3. «Динамо» Мх — 30
4. «Анжи» — 28
5. «Форте» — 28
6. «Черноморец» — 21
7. «Биолог» — 18
8. «Спартак» — 18
9. «Легион» — 17.
10. «Кубань-Х.» — 16
11. «Мэшыкъу» — 15
12. «Туапсе» — 13
13. «Ротор-2» — 13
14. «Динамо» Ст — 12
15. «Зэкъошныгъ» — 10
16. «Алания-2» — 5
17. «Ессентуки» — 4.

Клубэу «Зэкъошныгъэм» зэ-
хъокынгъэу Ѣыкуагъэр маклэп.
Тренерхэм, ешлахъэу ашыщхэр
зэблахъугъэх. Ауж къинхэрэ
«Алания-2-р», «Ессентуки» «Зэ-
къошныгъэм» къыкэхъажынхэ
альэкыщтэу тлъитэрэп.
«Зэкъошныгъэм» Ѣыкуогъэ зэ-
хъокынгъэхэм шуагъэу къаты-
штым тежэшт.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛН Нурбый.

Зэхээшагъэр
ыкИ къыдэзы-
гъэкырэр:

Адыгэ Республикэм
льэпкэ Иофхэмкэ,
Іэкыб къэралхэм ашы-
псэурэ тильэпкэ-
гъухэм адырьїэ зэпхы-
ныгъэхэмкэ ѢыкИ
къэбар жуутгъэм
иамалхэмкэ и Комитет
Адрессыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэ-
шыIэр:
385000,

къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм
къайхырэр А4-кэ
заджэхэрэ тхапэхэу
зипчагъэхкэ 5-м
емыхъухэрэр ары. Са-
тырхэм азыфагу 1,5-рэ
дэлтээ, шрифтыр
12-м нахь цыкунэу
щытэп. Мы шапхъэ-
хэм адимыштэрэ
тхыгъэхэр редакцием
зэлгэгъекложных.

E-mail: adyvoice@mail.ru

Зыщаушыхъватыгъэр:
Урысы Федерацием
хэутын Иофхэмкэ, теле-
радиокъэтын-
хэмкэ ѢыкИ зэлты-
Іэссыкэ амалхэмкэ
и Министерствэ
и Темир-Кавказ
ЧыпIэ гээлоры-
шапI, зэраушыхъватыгъэ
номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщаухаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкИ
пчагъэр
4321
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 2164

Хэутынм узчи-
кIэтхэнэу
щыт уахьтэр
Сыхьтэр
18.00
Зыщаухаутыгъэх
уахьтэр
Сыхьтэр
18.00

Редактор
шъхьайм
ишьеरылхэр
зыгъэцакIэрэр
МэшIэкъо
С. А.

ПшьэдэкIыжь
зыхьыре
секретарыр
ЖакIэмкъо
А. З.